

Kroniky doby Karlovy

Karel IV. byl prvním středoevropským panovníkem, který měl vlastní zájem zaznamenat dobu své vlády. Nejen aby tak zachoval pro příští generace údaje o sobě, své vládě a o událostech této doby, ale také chtěl použít historiografii pro politické účely, stejně jako panovníci v západní Evropě, u kterých měl možnost obeznámit se s touto praxí při svém tamním pobytu. Chtěl pojmut české dějiny a dobu své vlády způsobem, kterým by ideologicky zdůvodnil svou politiku a obhájil svá rozhodnutí. Takové dílo, jež by odpovídalo jeho koncepci českých dějin, by nadále využíval při dosahování politický cílů a při upevňování moci Lucemburků v českých zemích. Měl vizi dvou kronik: první by zapracovávala české dějiny do kontextu světových (tj. dějin od biblického stvoření světa), a druhá by byla českou národní kronikou. Sám vyvíjí iniciativu při tvorbě těchto děl, do jisté míry dohlíží na jejich realizaci a vznikají tak první díla oficiální české historiografie, oficiální svou spjatostí s politickou mocí.

Kromě oficiálních děl vzniká samozřejmě také neoficiální historiografie. Ale bez ohledu na to, co bylo podnětem k jejich vzniku, mají tyto kroniky několik společných rysů: jejich rukopisy nejsou mnohdy datovány, a tak se obtížně chronologicky řadí, všechny jsou psané latinsky, vycházely z obdobných pramenů, nezískaly větší popularitu (až na Pulkavovu kroniku) a žádná z nich nevyniká literárním nebo historickým zpracováním, nebo informovaností.

Oficiální historiografie

Kronika Jana Marignoly

Zcestovalý a vzdělaný italský právník Jan Marignola je pověřen úkolem zahrnout české dějiny do kontextu světových. Panovník mu vysvětluje svou představu pojetí této kroniky a naznačuje její strukturu.

Kronika je rozdělena na tři knihy: thearchickou, monarchickou a hierarchickou. První z nich je o době vlády Hospodina, začíná stvořením světa a končí potopou. Druhá pojednává o dějinách vlády králů, od založení prvních států podle sv. Augustina navazuje na dějiny českých králů po Václava II. Třetí provádí dějinami kněžskými, od prvního kněze Melchisedecha přechází přes římské papeže k českým biskupům. Dílo tedy vypráví o dějinách biblických, římských a českých.

Mezi prameny, jež Marignola používá, patří Bible, díla antických a křesťanských autorů, nebo středověkých filozofů. Při zpracování českých dějin vychází zejména z Kosmovy kroniky a jeho pokračování, nejspíše používal i Dalimilovu kroniku. Text doplňuje o své poznatky a zkušenosti, vypráví o svých cestách.

Kronika datována není, pravděpodobně ale vznikala v letech 1355-1358.

Svým konceptem je ojedinělým a odvážným pokusem, ale ve výsledku je fiaskem. Výklad starších českých dějin, kterých autor nebyl příliš znalý, je zmatený a chybný. Pro historii nemá větší cenu, její hodnota jako světové i české kroniky je mizivá. Po literární stránce je kostrbatá a často nejasná. Jediná hodnota kroniky je v cestopisných pasážích, proto je dnes spíše hodnocena jako cestopis. Kronika není příliš rozšířena, dochována je pouze v jediném rukopisu.

Kronika Jana z Marignoly, FRB III, Emler, J.-Jireček, J. (eds.), Praha 1882, s.485-604.

Český překlad: Jan Marignola, Kronika česká. Kroniky doby Karla IV, Praha 1987, s. 445-524.

Kronika Pulkavova

Muž dnes známý jako Přibík Pulkava z Radenína, pravděpodobně jeden z příslušníků nižší šlechty obklopující panovníka, má za úkol sepsat českou národní kroniku.

Dílo, v rozdílných rukopisech různě strukturované, začíná vypravováním o původu a příchodu Slovanů na naše území a v poslední recenzi končí smrtí Elišky Přemyslovny v roce 1330.

Hlavními prameny byli autorovy díla Kosmy a jeho pokračovatelů, Kronika Zbraslavská a Dalimilova, používá také legendy. Tento výčet se s dalšími recenzemi rozšiřuje. Snaží se zprávy doplňovat, ale často chybně.

Doposud bylo rozlišeno šest recenzí textu tohoto díla, jejich datace a chronologické řazení je obtížné, nicméně na jednom z pozdních rukopisů pozdní recenze je uveden letopočet 1374.

Přes rozšířenost nemá žádný oficiální název a ani její autorství není zcela objasněno: Přibíkovo jméno je uvedeno pouze na jednom rukopise a na staročeském překladu. O podílu Karla IV. není pochyb, otázkou je, kam až tento podíl sahal. Zřejmě působil především u zrodu díla, aby určil jeho politickou a ideologickou náplň. Při dalších recenzích, vznikajících pro jeho nespokojenost, měl zásluhu na zvyšování počtu pramenů.

Pulkavova kronika ale nakonec není dílo na vyšší úrovni: celek má rysy kompilace, jsou v ní uvedeny chybné údaje, přestože prošla několika úpravami a postupně se stávala spolehlivější, a ani literárně nevyčnívá.

Pro svůj oficiální původ se ale rozšířila, ovlivnila středověké kronikářství a čerpali z ní mnozí kronikáři. Byla přeložena do češtiny a němčiny, je dochováno několik rukopisů. Přes své faktografické nedostatky je nezbytným pramenem pro studium ideologie a politiky doby Karla IV.

Kronika Pulkavova, FRB V, Emler, J-Gebauer, J. (eds.), Praha 1884, s. 1-326.

Český překlad: Přibík z Radenína, řečený Pulkava, Kronika česká. Kroniky doby Karla IV, Praha 1987, s. 269-444.

Neoficiální historiografie

Kronika Františka Pražského

František Pražský, pravděpodobně kanovník kostela sv. Víta, začíná psát své dílo v roce 1341 na popud biskupa Jana IV. z Dražic, dle kterého má pojednávat o českých panovnících a církevních představitelích, zejména pak o něm.

První recenze, dedikována biskupovi, je rozdělena do tří knih, vypráví o českých dějinách od vlády Václava I. do roku 1342. Po smrti biskupa se František zaměřuje na osobnost Karla IV., nejspíše ze záliby v něm. Dokončené dílo mírně přepracovává, rozšiřuje třetí knihu do roku 1353, krátí pasáže o biskupovi, dedikuje jej panovníkovi. Druhá recenze ale zůstává neuzavřena, vznikala pravděpodobně v letech 1353-1354. Hlavním pramenem mu byla Zbraslavská kronika.

V obou recenzích dílo nedosahuje vyšší úrovně, autor nedovedl řádně pracovat s údaji, nebyl příliš informovaný, po literární stránce je také slabá. Největší cenu má třetí kniha druhé recenze, kde se autor osamostatňuje a věnuje se době vlády Karla IV. Je dochován jeden rukopis první a dva druhé recenze.

FRB, Series Nova I, Zachová, J. (ed.), Praha 1997.

Český překlad: František Pražský, Kronika. Kroniky doby Karla IV, Praha 1987, s. 55-170.

Kronika Beneše Krabice z Weitmile

Autor, pražský kanovník a vedoucí stavby katedrály sv. Víta, navazuje svou kronikou na kronikářskou tradici pražského kostela.

Dílo sepsané ve čtyřech knihách začíná roku 1283 a končí 1374. V prvních třech knihách autor vychází z kroniky Františka Pražského, případně životopisu Karla IV. Čtvrtá kniha líčí život a vládu panovníka a autor ji sepisuje samostatně. Datace vzniku díla je obtížná, ale nemohlo vzniknout dříve než v roce 1355 pro použití kroniky Františka Pražského.

Kronika je v literární oblasti slabá, je psána příliš prostě, znovu zestručněný text již zestručněné předlohy místy trpí na srozumitelnosti, je primitivně analisticky řazený. Avšak zprávy, které jsou v ní líčené, působí celkem objektivním podáním. Nejhodnotnější je čtvrtá kniha. Dílo je dochováno v jediném rukopisu.

Kronika Beneše z Weitmile, FRB IV, Emler, J. (ed.), Praha 1884, s. 459-548.

Český překlad: Beneš Krabice z Weitmile, Kronika Pražského kostela. Kroniky doby Karla IV, Praha 1987, s. 173-268.

Kronika Neplachova

Opat benediktínského kláštera v Opatovicích, Neplach, začíná svou kroniku psát na žádost představených kláštera.

Pokouší se uvést české dějiny do kontextu světových, ve skromnějším pojetí než Marignola. Zprávy v kronice jsou vedeny velice stručně, dílo začíná shrnutím některých událostí biblických a římských dějin před narozením Krista a pokračuje sepsáním událostí jednotlivých let do roku 1345. Poté chtěl Neplach psát o Karlu IV., ale tato část se nedochovala a do rukopisu byly vloženy zprávy sahající do roku 1365 sepsané jiným autorem. Prameny, ze kterých Neplach, byly pro světové dějiny Kronika papežů a císařů římských Martina Opavského, pro české Kosmas a jeho pokračovatelé nebo Dalimilova kronika, vycházel i z ústních tradic nebo vlastních zážitků. Nejspíše vzniká 1360.

Ani Neplachovo dílo nemá větší hodnotu, má nízkou literární úroveň, kompiluje prameny, ze kterých vychází, uvádí chybné údaje bez souvislostí. Určitou hodnotu mají jen údaje týkající se 14. století. Středověký rukopis je dochován jen jeden.

Kronika Neplachova, FRB III, Emler, J.-Jireček, J. (eds.), Praha 1882, s. 485-604.

Český překlad: Neplach, Stručné sepsání kroniky Římské a České. Kroniky doby Karla IV, Praha 1987, s. 525-550.

Použitá literatura:

Bláhová, M.: Kroniky doby Karla IV. Praha 1987.

Nechutová, J.: Latinská literatura českého středověku do roku 1400. Praha 2000.